

Új Honfoglalás ¹¹

Emlékiratok a magyarság erdélyi helyzetéről (1940)

A Földművelésügyi Minisztérium 1940. évi, Erdélyi földbirtok-politikai ügyek iratai között található az itt közölt dokumentumok. Íróik, Fodor András hátszegi ügyvéd és Topán József magyarláposi nagybirtokos a második bécsi döntést követően ragadnak tollat, és írják le javaslataikat, hogy azokat megszövegezzék a kormánnyal az erdélyi magyarság helyzetén javítsanak. A hazafias érzélemmel telített írások gazdaság- és társadalomtörténeti szempontból világítják meg Észak-Erdély helyzetét a visszacsatolást követő időszakban.

Bevezetés

A Magyar Országos Levéltár által őrzött Földművelésügyi Minisztérium 1940. évi iratai között található meg az alábbiakban közölt források. A két emlékirat gazdaság- és társadalomtörténeti szempontból világítja meg Észak-Erdély történetét a visszacsatolást követő időszakban. Íróik azokat a megoldásokat keresik, amelyek a magyarság erdélyi helyzetén javíthatnának. Elképzeléseik azonban a kormányzat számára egyrészt túlságosan radikálisnak tűnhettek, másrészt a magyar gazdasági élet rendszerébe nem illeszkedtek bele. Jól tükrözi ezt a források végén található minisztériumi belső feljegyzés, amely elismeri ugyan a cselekvés szükségességét, de mindezt az emlékirat keletkezése után hat hónappal teszi. Feltételezhető, hogy az ekkor megírt javaslatokat az egyes minisztériumokban sokkal inkább tudomásul vették, mintsem a gyakorlatban hasznosították volna.

Fodor András hátszegi ügyvéd és Topán József magyarláposi nagybirtokos tervezeiben nemcsak az optimizmus, hanem a felelősség és a tenni akarás is jelenkezik. Míg Fodor inkább az érzelmekre helyezi a hangsúlyt, addig Topán konkrét, megvalósíthatóbbnak tűnő oktatási, gazdasági, ipari és kereskedelmi javaslatokat tár a kormányzat elé. Fodor 1940 augusztusában kezdte el írni és fejezte be az emlékiratát, amelyet annak a reménye hat át, hogy egész Erdély vissza fog kerülni Magyarországhoz. Írása befejező részében - amely a második bécsi döntés megszületése után keletkezett - már az elvakult gondolatok, megvalósíthatatlan elképzelések kaptak helyet.

Mindkettőjüknél érezhető az elkeseredettség is, amikor az 1918 előtti magyar kormányok szemére vetik, hogy Erdély gazdasági és kulturális fejlődését elhanyagolták, amely jelentős elrománosodást eredményezett. Szóvá teszik, hogy az elmúlt évtizedekben a magyarság körében elterjedt egykézés súlyosan felborította az addigi etnikai viszonyokat. Ennek megoldására azt javasolták, hogy a legtöbb erdélyi területre magyarokat telepítsenek be, amelybe pl. Fodor András még a lakosságcsere is beleértette Romániával, sőt, az ideális telepes követelményeit is megfogalmazta: legyen magyar, vallásos, nő, és lehetőleg sok gyermekes. Felvetése azért is tarthat érdeklődésre számot, mert a magyar kormány az 1940 nyarán folytatott tárgyalások alatt mindvégig elzárkózott a lakosságcsere gondolata elől, míg a románok folyamatosan szerepeltették érvrendszerükben. Így próbálták tompítani azt a román közvélemény részéről érkező belső nyomást, amely egy millió román magyar fennhatóság alá kerülését jelentette. Magyarország természetesen azért nem egyezett bele ebbe a megoldásba, mert reménykedett a teljes revízióban, azaz a fél millió dél-erdélyi magyar visszakerülésében. Ez a magyarázata annak, hogy Fodor gondolatmenetét elutasították.

Egymástól függetlenül állapítják meg, hogy a 21 éves román uralom a nyelvi, kulturális asszimiláció terén száz százalékkal nagyobb eredményt ért el, mint a magyar politika a több évszázados uralma alatt. Csalódottságában Fodor tovább megy: véleménye szerint a románokhoz hasonló módszereket kell követni a visszacsatolt területeken, azaz a saját magyarellenes törvényeik alkalmazását javasolja velük szemben. *Tapasztalják meg, hogy visszafelé is süllhet fegyver!* Viszont Fodor politikai nézeteit jelzi, hogy Észak-Erdély visszacsatolásáért a két *Isteni Szellemnek* Hitlernek és Mussolininek mond köszönetet. Az emlékirat olvasójának az az érzése, hogy a döntést követő csalódottsága és elkeseredettsége miatt Fodor egyre inkább az érzelmei rabja lesz, elveszti józan helyzetértékelő képességét, és egyre képtelenebb javaslatokkal, valamint a fasiszta eszmerendszerhez közel álló gondolatokkal áll elő. Ide tartozik Hitler és Mussolini istenítése, amelyet azzal magyaráz, hogy az ő döntésük eredményeképpen kerülhetett vissza Észak-Erdély Magyarországhoz. Fodor ezenfelül azt is felvetette, hogy egész Romániát a Német Birodalomnak kellene megszállnia, egyrészt annak ásványkincsei miatt, másrészt pedig, amíg a román állam önálló, mindvégig területi követeléseik lesznek Magyarországgal szemben.

Ugyanakkor Fodor tisztában van vele, hogy neki, mint szórványban maradt magyarnak, csak most, a második bécsi döntés után indul az igazi küzdelem.

A tengelyhatalmak döntését követően Magyarországhoz csatolt úgynevezett Észak-Erdély 43 104 km²-nyi területén több mint 1,3 millió magyar és több mint 1 millió román élt. Dél-Erdélyben, ahol Fodor András is lakott, mintegy fél millió magyar ajkú ember maradt szórványban.

Erdély visszakerült részének az integrálása a magyar gazdasághoz kulcsfontosságú volt, amelyet többek között a magyar kormányzat alábbi két, kiemelkedően fontos intézkedése is elősegített.

A Földművelésügyi Minisztérium 1941. május 7-én kiadott rendeletében gazdasági kirendeltséget állított fel Kolozsváron, amelynek szervezeti szabályzatát és ügykörét a 3300/1941. FM. sz. rendelet állapította meg, amit később a 7272/1941. FM. sz. rendelet módosított.

Az Erdélyi Kirendeltség (iratanyagának a töredékét szintén a Magyar Országos Levéltár őrzi K 201 törzsszám alatt, terjedelme: 2,1 iratfolyóméter) hatásköre kiterjedt Beszterce-Naszód, Csík, Háromszék, Kolozs, Maros-Torda, Szilágy, Szolnok-Doboka és Udvarhely vármegyékre. A hivatal feladatai közé tartozott a szakoktatás, a szőlészet, a borászat, a kertészet, a méhészet, a növényegészségügy, a gazdasági felügyelői szolgálat, az állattenyésztés, a tejgazdaság, a társadalompolitikai ügyek, az állategészségügy, egyéb érdekképviseleti, mezőgazdasági termelési, közigazdasági, mezőrendőri, rét- és legelőügyek, illetőleg az alsósuki növénynevelő telep ügyei.

1942. május 2-án állították fel Kolozsváron a Földművelésügyi Minisztérium Erdélyi Földbirtokpolitikai Főosztályát, amely átvette az Erdélyi Kirendeltség földbirtok-politikai feladatait, valamint felelőse lett a mezőgazdasági ingatlanok elidegenítésének, haszonbérbeadásának, vásárlásának, továbbá az állami elővásárlásokkal kapcsolatos teendőknél. E főosztályra hárult még az 1942:XV. tc. (a zsidók mezőgazdasági ingatlanaira vonatkozó törvény) végrehajtása az erdélyi területeken, emellett családi otthonok, telepes községek létesítésének az elősegítése, az egyes birtokszerek gazdálkodásának irányítása és ellenőrzése, földbirtok-politikai adatok gyűjtése, feldolgozása, földbírói szövetkezetek működésének figyelemmel kísérése stb.

1943-1944-re a visszacsatolt területeken teljesen kialakult és megszilárdult egy hatékony földművelésügyi igazgatási rendszer, amely folyamatosan kapcsolatban állt a Földművelésügyi Minisztérium megfelelő osztályaival:

- erdőigazgatóságok (erdélyi székhelyek: Beszterce, Csíkszereda, Kolozsvár, Máramarossziget, Marosvásárhely, Nagybánya),
- állategészségügyi szolgálatok (a Délkeleti Kerület székhelye, Kolozsvár), a Kolozsvári Állategészségügyi Intézet, ménesek (Alsószuk), és méntelep-parancsnokságok (Csíkszereda, Kolozsvár, Szatmárnémeti),
- folyammérnöki hivatalok (Szatmárnémeti), kultúrmérnöki hivatalok (Csíkszereda, Kolozsvár, Máramarossziget, Marosvásárhely, Nagyvárad),
- hatósági gazdasági munkaközvetítők (minden megyében), mezőgazdasági munkásjogvédő intézmények és közegek (minden megyében),
- gazdasági szakoktatási intézmények (Kolozsvári Mezőgazdasági Főiskola, Marosvásárhelyi Gazdasági Tanintézet, Sepsiszentgyörgyi Gazdasági Tanintézet, Csíkszeredai Mezőgazdasági Szakiskola, Marosvásárhelyi Mezőgazdasági Tejjári Szakiskola), téli gazdasági szakiskolák (Bánffygyón, Gyergyószentmiklós, Nagykároly, Nagysomkút, Nagyszalonta, Szászrégen, Szatmárnémeti, Szék, Székelyhid, Szilágysomlyó), háziasszonyképző (Székelyudvarhely), az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület (amely együttesen ellátta a mezőgazdasági kamarai tennivalókat),
- szőlészeti és borászati felügyelőségek (Bihardiószeg, Kolozsvár, Marosvásárhely, Szatmárnémeti), kertészeti felügyelőségek (Nagybánya, Dés, Kolozsvár, Marosvásárhely),
- méhészeti kerületek (Kolozsvár, Székelyudvarhely), gazdasági felügyelői szolgálat (minden megyében), Vetőmagvizsgáló Intézet Kolozsváron, Növénytermesztési és Növénynevelési Kísérleti Intézet Kolozsváron és Marosvásárhelyen.

Mindkét emlékirat géppel írt tisztázata. Az előforduló nyilvánvaló gépelési hibákat javítottuk, de az eredeti fogalmazást, amely akár utalhat a szerző sajátos nyelvhasználatára is, megtartottuk, és [-ben jelöltük a helyes megnevezést.

Források

Dr. Fodor András hátszegi ügyvéd emlékirata az erdélyi kérdésről

Még 1933. augusztus 7-én a telepítési kérdésről egy cikket írtam, és beküldöttem a Pesti Naplóhoz, amelynek címe:

„Hogyan kell telepíteni?”

és amely cikkem az 1933. augusztus 20-iki vasárnapi számában jelent meg az említett lapban. Úgy ezt, mint az alábbiakat, mint Romániában élő magyar a következőkben látom: Ha jól akarunk telepíteni, akkor nagyon alapos és nagyon messze ágazó vizsgálatok kell, hogy megelőzzék a tényleges telepítést. Valamint más mesterséget sem lehet elsajátítani inaskodás nélkül, úgy a földművelést sem.

Aki nem nevelődik rá az illető mesterségre, az mindent rosszul csinál, aki rá van nevelve az akarva sem tud mesterségében helyrehozhatatlan rossz dolgot csinálni.

Egyelőre, véleményem szerint, gyorsan (mely eltart minimum 5 évig) kell a telepítésnél bevezetni, de tisztán földműves elemmel és pályázat útján. Ingyen. A telepítendő családok életkora 24-40 év lehet. Külön önálló községi típusa helyes.

Ki adja a telepítendő földet, házat, marhát és az összes gazdasági felszerelést?

Az állam erre nem képes.

A legfőbb, hogy a telepes ingyen kapjon mindent.

Véleményem szerint vannak társadalmi kötelezettségek és közületek is. Minden egyes létező község vagy város, melynek minimum 20 000 lakosa van, köteles egy 200 házból álló új falu kreálni a legmodernebbül felszerelve mindennel, ami a földművelés megkezdéséhez, fenntartásához és folytatásához kell, természetesen a telepítési tervezők által kijelölt helyen.

Egy ilyen új falu nem kerülhet többre, mint 3 000 000 pengőbe, ez minimum 20 000 lakosú városra vagy falura viszonyítva nem esik több fejenkéntre, mint 150 pengő, ami részben esetleg természetben is fizethető.

Az új falu leendő lakosai az építendő község vagy város pályázata után az illető község vagy város tanácsa által lesznek kiválasztva. Pályázhatnak csak nős, gyermekes, földműves családok. Családonként minimum 10 holdat kell kapjanak, plusz rét, legelő, erdő, ha lehet víz mellett, de feltétlen vasút vagy országút mellett. Tekintve, hogy a törvényhozás útján nagyon hosszadalmas az ilyen a községeket és városokat kötelező törvény meghozatala, ezek kötelesek társadalmi úton a fentebb leírt dolgokat és telepítéseket azonnal megcsinálni.

Az új falu, ha csak lehetséges, egy oly nagybirtok vagy birtokok határához legyen közel, ahonnan az illető új falu lakossága terjeszkedhessék új vételek útján.

Az új falu lakossága lehetőleg egy vallású legyen.

Adót 3 évig nem fizetnek, 3 év után további 3 évig csak 25%-ot, további 3 év után 50%-ot, további 3 év után csak 75%-ot, és csak ennek letelte után lesz a telepes az illető falu adófizető polgára.

A telepítendő nő és férfi, valamint gyermekei orvosi és érvizsgálatnak lesznek előzetesen alávétve, és [ha] makc egészségesnek találtnak, telepíthetők.

Gyermeektelen házaspár, meddő nő és férfi nem telepíthető.

Hiszem, hogy ezt az összes nagyobb községek és városok megteszik minden gondolkodás nélkül, minden törvényhozási kötelezettség nélkül.

Minden új falu neve az lenne, amit az anyafalu vagy város elhatározza.

Természetesen templom, iskola, kultúrház, község-ház, orvos lakház és orvosi segély ház építendő minden ilyen faluban.

Ez volna egyszerű és gyorsan megoldható telepítés.

Ha ez megvan, jönne a közeljövőben vagy ezzel párhuzamosan az egyes megye lakosainak minden 40 000 lélekszám után az a kötelezettsége, hogy egy 200 házzal új falu építsen a fentiek szerint.

Ha ez is megvan, jönne a rendszeres telepítési munkát, ezt (1933. évben) még ki kell egészíteni a következő intézmények felállításával: több megye alkot egy-egy árvaházat megfelelő birtok, erdő, legelő és víz, országút és vasút mellett. Az összes árvapénzek ezekbe az árvaházakban és birtokokban helyezendők el, ide kell összegyűjteni az összes e megyéken található árvákat vagy talált gyermekeket, akiket rendszeresen földművelésre, állattenyésztésre vagy iparra kell nevelni fel az egyetemi (közgazdaság vagy ipar) képzettségig, minden gyermeket az ő tehetsége szerint. Az összes árvák vagyonát ez intézetek kezelik. Ez a rendszeres telepítés már az állam feladatába van téve és felhasználandók a következő birtokok:

1. állami birtokok, szántó, rét, legelő,
2. állami erdők,
3. holtkézi birtokok,
4. és hitbizományi birtokok.

Lehet, hogy első elolvasására a fentiek nem érthetőek meg mindjárt, de másodszori olvasása után, és ha egy kicsit gondolkozunk rajta, a magyarság jövőbeli szempontjából úgy a városoknak, mint a falvaknak meg kell tenniük, mert a magyarság érdekei ezt kívánják, hogy az elszaporodott és a földdel nem rendelkező magyar családokat azonnal helyezzzük el.

E fenti cikk 1933-ban íródott. Erdély visszakerülésével a telepítési akciók alább fogom kifejteni.

Második cikkemet

„A gyermek”

szintén a Pesti Naplóhoz küldöttem be még 1938. április 10-én, de hogy mi lett vele, közölték vagy sem, nem tudom. A cikk a következő volt:

Úgy szeretném, hogy minden szavam, amit itt leírok, azt mennél több magyar megértené, nem falrengető dolgokról van itt szó, nem is egyéni siker várásért, hanem szó van itt a Dunavölgye magyarságának szömböni megnövekedéséről: a gyermekről.

Innen Erdélyből, Hátszeg kis városából sokat töprengtem, és sokat gondolkodtam azon, hogy a sok-sok hibás politika és a Darányi-féle (1894. évi) telepítési akció elgáncsolása mellett a tőkén kívül mi volt a legfőbb oka mai megcsónkításunknak.

Azt merem állítani, hogy a gyermek, és ezerszer és milliószor is a gyermek volt az oka, illetve az, hogy a sok pénzzel rendelkező urainkat utánozva, felelősség nélkül, kötelezettség nélkül, tisztán egyéni hajlamainkat akartuk csak kiegyenlíteni, anélkül, hogy gyermeket kívántunk volna, ragadós volt a példa, s így mi elbukunk, mennyire másként állnánk, ha dunántúli vagy más helyütt is dívó „egyke” rendszert tűzzel-vassal már 1890-től kezdve kiöltük volna, és ha csak olyan köz- vagy magántisztviselő állást lehetett vagy lehetne elnyerni, akinek legalább 4 gyermek felnevelésére vállalkozott volna vagy vállalkozna, egy pár százezerrel vagy egy pár millióval több magyar gyermek volna a Duna völgyében, vagy lett volna 1914-ben.

Tudom, hogy sokan a humanitást hozzák fel, hogy „hát az anyák a vágóhídra szűljék a gyermekeiket” - igazuk van, de nekem is igazam van abban, hogy ha 1880-as évektől kezdve minden család egyre-másra 3 gyermeket tudott volna felnevelni, ma nem állna ott a magyarság, ahol áll, mert a magyar tömeg nagyságától függött 1919-ben az egyes magyar részek lekapcsolásának kérdése, bár hamis következtetések alapján.

Innen Hátszegről szemlélem a magyarországi gyermekkérdést, és elszorul a szívem azon, hogy 1920-tól kezdve ma csak odajutott a magyarországi magyarság, hogy fele az újszülötteknek nagyon is rá van szorulva a ligák jóindulatára.

Ily fontos és a nemzet létérdekét magában hordó kérdés száz százaléig érdekelnie kell a Miniszterelnöktől lefelé minden magyart, legyen bíborban vagy darócbán, enélkül nincs, és ha lesz, nem lehet sohasem maradandó a föltámadás.

Nem kell visszariadni a cél elérése tekintetében semmitől, bele kell szólni az egyén legszemélyesebb dolgába, elő kell teremteni a gazdasági előfeltételeket arra, hogy minden egészséges egyén bátran nősihessen és családot alapíthasson bő gyermekáldás mellett.

Nagyon könnyű megoldani, csak nem kell megijedni a kezdettől, minden menni fog, akarni, erős kézzel és bátran, minden melléktekintet nélkül. Ha a gazdasági előfeltételek megszervezése és előállítás mellett az új évtől kezdve a gyermekkérdés lesz a legelső programponjtja, minden mélyebb gondolkodás nélkül ki lehet találni azt, hogy egy aránylag nagyon rövid idő alatt a magyar nemzet megújul és élni, felemelkedni tud majd.

Nem kell Argentínába vinni a magyart, de életlehetőségeket kell neki itten adni, hogy szaporodhasson, hogy száz év alatt jelenlegi lélekszámát megkétszereződhessen, ez csakis a vezető egyéniség akaratától függ és attól, hogy akinek csak módjában van, először az állam, megyék, községek, vállalatok csak olyan tisztviselőt léptessenek elő, akinek gyermeke van, vagy nevezhessenek ki, aki nő, gyermekes vagy biztos kilátása van gyermekre, akiről az illető köz- vagy magánvállalat megfelelő pótlékokkal gondoskodik, azoknak egészségéről, fenntartásáról és neveléséről.

Meg kell szervezni megyénként több gyermekes anyák és külön gyermek üdülőtelepeket, ahol ingyen ellátásban részesülhetnek.

Hej! Mennyire másként állana ma a magyarság összessége, ha e kérdésre apáink több és jobb gondot fordítottak volna.

Tessék csak a lecsatolt részek volt köz és kisajátított magánvagyonok több tíz milliárdokra rúgó pengő értékét venni, hát még a milliárdokra nem is becsülhető, de annál sokkal többet érő elszakadt édes testvérek pénzben fel nem becsülhető lelki és testi érték[ét].

Nézetem szerint a titkos választójog bevezetésének kérdése nem olyan fontos, mint a magyar gyermek szaporításának kérdése. A római jegyzőkönyvek támogatása mellett, Mussolinin kívül, a magyar nőknek és férfiaknak közre kell működniük abban, hogy élő lélekkel és hússal megtöltsék a kereteket. Hátszeg, 1938. január 1.

Az erdélyi honfoglalás. 1940. július 10-én eddig és e napon nagyon sokat gondolkoztam azon, hogy mi módon lehet semlegesíteni a román többséget Hunyad, Arad, Krassó-Szörény, Alsó-Fehér, Fogaras, Bihar és Temes-Torontál megyékben.

Véleményem szerint a gyermekkérdés éppen olyan fontos, mint a honvédség-kérdés; e kettő szorosan összefügg. A belügyminisztériumban felállítandó titkosan egy osztály, amely a gyermek szaporodását, a szülést, az anyaság kérdését ellenőrzi, szaporodását előmozdítja, és gondoskodik minden egyes újszülöttnek kedvező körülmények között való egészséges felnevelésén. Ez az osztály lehet a honvédelmi minisztérium mellett vagy a belügyminiszterrel közös osztály.

E honfoglalási metódus első ténykedése az kell, legyen, hogy a székely és magyar vidékek területi, anyagi és gazdasági határait az Erdélyben a magyar közösségekkel határos román községek terhére kell rendszeresen kiszélesíteni, és minden eszközzel támogatni kell a magyar vidékek magyarságának gazdasági, kulturális viszonyát oly intézmények felállításával, amelyek előmozdítják radikálisan a magyarság húsz évi elnyomatásának 5 év alatt keresztül viendő gazdasági felemelkedését. Nem kell megengedni azt, hogy az erdélyi magyarság székelységi fiataljai akár külföldre, akár belföldre cselédnek elszegődjenek. E vidék magyarságának gazdasági helyzetét úgy kell szaporítani, hogy minden egyes egyén és családfő el tudjon tartani 5-6 több gyermeket is anélkül, hogy gyermekét cselédnek adja.

A másik kérdés pedig az, hogy Bukovinából és Romániából minden egyes magyart lehetőleg propaganda útján haza kell hozatni Erdélybe, akár magyarlakta területekre, akár pedig román többségű megyébe, egy magyar városba vagy egy magyar faluba a telepítési viszonyoknak megfelelő föld, ház és gazdasági felszerelésekkel felruházva.

Éppen úgy az Amerikában lévő magyarokat is Erdélybe kell visszatelepíteni mind.

Minden elmenekült magyar család Erdélybe jöjjön vissza.

Az idevaló tisztviselő kinevezéseknél szigorúan keresztül viendő az, hogy az illető tisztviselőnek sok gyereke legyen, és a fiatalabbak pedig egészséges egyénekkel kössenek házasságot.

Felállítandó Petrosényban a bányászati főiskola, felállítandó Marosvásárhelyen az ipari, kereskedelmi és gazdasági egyetem, felállítandó Tordán a repülő akadémia, felállítandó Aradon egy repülő akadémia, felállítandó Kolozsvárt az új egyetem és az új technikai egyetem, mérnöki karral stb., felállítandó Marosvásárhelyen egy új református, egy új katolikus és Kolozsváron egy görögkeleti magyar és egy görög katolikus magyar püspökség, mindezek és az alábbi intézmények is mind arra valók, hogy szaporítsák a magyarság tömegeit.

Kisajátítandó az arad-brassói vasútvonal mentén annyi terület, amely szükséges ahhoz, hogy ezen a vonalon, amely körülbelül 400 km-t tesz ki, és amelyen elhelyezendő 100 új falu.

E telepítések lakói tisztán Magyarországból hozandók, és pedig az azonnali kihirdetendő titkos pályázat útján, vagyis ezt úgy értem, hogy a főispánok, főszolgabírák, polgármesterek - a Felvidék és a Dunántúl kivételével - a magyar lakosság köréből sorozzák be azokat a magyar családokat, amelyekkel e 100 falut be kell majd népesíteni rendszeresen.

E területek kisajátítását az érvényben tartandó román törvények alapján kell végrehajtani, hogy lássák ők, hogy visszafelé is sültet fegyver.

Azonnal az erdélyi nyugati határra telepített román telepeket ki kell sajátítani, és vissza kell őket küldeni eredeti lakóhelyükre szintén a román törvények alapján. Az összes és még elhelyezésre váró és fennebb meg nem említett intézményeinket, mint például földműves iskolák, alsóbb fokú erdészeti iskolák, alsóbb fokú ipariskolák, árva intézmények, lelelc házak stb. stb. mind Erdélybe telepítendő, de mindig és mindenkor olyan helyre, ahol a magyarság szám arányát kell szaporítani a beözönlött román tömegekkel szemben.

Az árvarendezés is honvédelmi érdek, és csakis e szempontból ítélandó meg annak elintézése. Minden lelelc és minden árva gyermek és minden túlszaporulatban lévő cigány, román, zsidó és más nemzetiségű gyermeket, ha a szülőknek terhükre van, azoknak felnevelése, törvényes intézkedés által elveendő a gyermekek egytől-négy éves korig, és az általam fentebb említett árvaházakban magyarrá kell őket nevelni.

Árvaház felállítása csak a magyar államnak lesz megengedendő. Ezt a kérdést az előbbiekkal egyetemben tűzön-vízen keresztül a bevonulás pillanatától kezdve azonnal meg kell valósítani.

A bánáti határvidéki vagyona kisajátítandó, és ide szintén magyar telepeket kell telepíteni.

Az intézményeknek Erdélybe való elhelyezése a fentiek szerint oly nagy [sic!] és gyorsan kell megtörténnie, és oly tömegesnek kell lennie, hogy az új magyar tisztviselők kinevezésével egyetemben, beleértve a katonaságot is, természetesen nem a sorkatonaságot, hanem a tisztteket és tovább szolgáló altisztteket értem csak, valamint az idehelyezendő magyar vasutasokat, postásokat, pénzügyőröket stb. stb. úgy, hogy ez a szám haladjon meg egyszerre a fél milliót. Mivel nem lehet egyszerre telepíteni, a beözönlést tervszerűleg úgy kell végrehajtani, hogy az összes román többségű környezetben lévő városok magyar lakosságát kell, mint például Déva, ennek mintájára, ahol csángók lettek letelepítve, kell elintézni, a bárkitől elsajátítandó és kisajátítandó föld és ház elvétele útján. Itt is e kérdésnél kiemelem azt, hogy semmi szín és körülmények között nem szabad megengedni azt, hogy az Erdélyben lévő magyar és székely vidékekről egy egyéni is telepsünk vagy elvigyünk, mert ezeknek az ittléte, ahol vannak, rendkívül fontos, és ezeknek szaporulatát és gazdasági előre haladását a fentebb említett módon kell kielégíteni.

Itt is megemlíteném még egyszer azt, hogy a román törvények szerint kell mindezeket elintézni, és csendben meg kell szüntetni az összes románoknak adott földbirtok kisajátításokat, és arra magyarokat kell telepíteni.

Ez úgynevezett új honfoglalást megelőző és azonnal eljárással kell, legyen: telepítési téglagyárak, cserépgyárak, fűrészgárak, asztalos műhelyek, kavicsbányák, csemete iskolák, szőlőiskolák, egy telepítési üvegyár, szeggyár, pléhgár, felállítás, illetve átvétele egy ilyen létezőnek, illetve felállítás.

Ezen telepítési kérdések rendszeres önálló új telepeseknek a megvalósítása, ennek a megkezdése legalább egy évet vesz igénybe, hogy ezalatt az idő alatt se legyen szünetelőbe téve [ne szüneteljen] e telepítési kérdés, az összes visszacsatolt városokba, illetve városok mellett, kivéve a tisztán magyarlakta területeken mindenütt a jelentkezők nagyságának száma szerint csángókat vagy az Alföldön lévő, és erre ajánlkozó tiszta magyarokat - 100-200-300-400-500-600-700-1000 családfővel - rendelkező családokat telepítünk az illető városba, város mellé.

Ez utolsó bekezdésben lévő telepítés az úgynevezett gyorstelepítés, mivel nem gondoskodna az illető telepeseknek külön hivatali, kulturális és vallási szervek új beállításáról, vagyis nem kell külön orvos, külön tanító, külön állatorvos, külön rendőr és csendőr, külön szövetkezet, hanem az illető telepesek beilleszkednek, mint például Déván és Vajdahunyadon.

A magyaroktól elvett circa 3 000 000 katasztrális hold területet vissza kell juttatni kizárólag magyar telepeseknek. Ezeket a terveket meg kell valósítani tűzön-vízen keresztül úgy, hogy 20-25 év alatt Erdélynek más nemzetiségű helyzete ne legyen. Természetesen mindehhez akarat kell, és szív és fáradtság nem ismerés, mert ha ezt meg tesszük, nem vitathatjuk el többé tőlünk Erdélynek egy részét sem.

Meg kell szüntetni az 1920 után felállított görög-keleti és görög katolikus püspökségeket. A zsidó törvényt sürgősen alkalmazni kell Erdélyben is.

A Hangya minden egyes városban több és minden egyes nagyobb faluban egy szövetkezetet állítson fel, éppen úgy a Futura is.

Minden egyes megyében a külkereskedelmi intézet állítson fel hivatalt, ha kell többet is, hogy ésszerűen semmi néven nevezendő természetvénye kárba ne menjen. A magyar kereskedők szövetsége kebelükből azonnal vizsgálat alá veszi az összes erdélyi városokat, és saját kebelükből és támogatással minden nélkülözhető kereskedőt és segédet, hogy ezek a szükséghez képest, mindenütt magyar kereskedést állítsanak fel.

Egy pártrendszer kell bevezetni, nem szabad megtérni azt, hogy a nemzetiségek külön pártokat alapítsanak, hanem a román rendszerhez hasonlóan tagozatok, altagozatok kell, legyenek: román, szlovák stb.

A budapesti orvosok, ha önként nem akarnak vagy más magyarországi orvosok, természetesen csak tisztán magyarok vagy németek. Minden egyes városba, községbe mint járási, városi, községi orvosok, ha kell mozgósítandók, és ezekre a helyekre helyezendőek el Erdélybe.

Ezeknek az orvosoknak családát kell alapítani, és kapnak mindegyik megfelelő lakóházat, amit az állam épít fel, de lakbérükből törlesztéses kölcsönrel fizetik azt ki. Éppen úgy a felesleges és a Dunától keletre lévő magyar iparosok szintén az orvosokéhoz hasonló módon elhelyezendőek erdélyi városokba, községekbe stb. Mint mondom minden egyes iparos házat, földet kap, amit terhelés nélküli törlesztéses kölcsönrel törleszt.

A föld és ház tulajdoncseré megakadályozandó, csakis tiszta magyar egyéneknek engedendő meg a vétel. Ha ez egy bizonyos idő múlva torlódást okoz, egy a telepítésre alakítandó bank azokat összevásárolja és tartalékolja a telepítés céljaira.

Ismételve kijelentem azt, hogy 20 éven keresztül fenntartandók az összes román törvények a román nyelvű lakosokkal szemben. Ezt azért hangoztatom, mivel ezek a törvények a magyarok ellen voltak megcsinálva.

Ami a vasutat és annak tisztviselőit és személyzetét illeti, az[ok] Erdélyben tisztán magyarok lehetnek, és minden egyes vasúti tisztviselő vagy munkás, vagy alantasabb tisztviselő elősegítendő azzal, hogy a részökre is a legközelebbi magyar községben vagy városban házat, telket vagy földbirtokot vásárolhasson, hogy az által is, itt Erdélyben kényszerüljön nyugdíjba vonulása után letelepedni állandóan.

Az összes hivatalnokok, az összes hivatalnoki kar, amely állami, megye, község vagy magán és egyházi úton nyer itt Erdélyben elhelyezést, szintén megsegítendő abban, hogy földbirtokokhoz, házhöz, házasság telekhez stb. juthasson, és itt Erdélyben legyen kényszerülve letelepedni és szaporítani a magyarság számát ezzel is. Ez előbbi rendelkezések szó szerint az összes és minden néven nevezendő hivatalnokokra kell, hogy hivatkozandó. Az összes állami egyedárusítások, só, dohány, szesz stb. tisztán magyar rokkant[ok] (katonait értek), adandó[k] vagy pedig magyar szövetkezetnek.

Tekintve azt, hogy legalább 30 éven keresztül az összes erdélyi magyar fiúk tudnak jól románul írni és olvasni, az autonómias román területeken ilyeneket kell kinevezni bíráknak, szolgabíráknak, községi jegyzőnek, állami tanítóknak stb.

Naszód és Karánsebes határőri vagyona kisajátítandó, és magyar telepeseknek adandó.

Kisajátítandó ezen kívül minden román község, templom, bank, magános föld és erdő birtoka, és érette értékpapír adandó.

Nagyon szigorúan keresztül kell viendő az az elv, hogy hitelszövetkezeteket, valamint gazdasági szövetkezeteket, és végre bankokat román tőkével ne lehessen alapítani, kivéve ha a tőkének ¾-ed része nem magyar. Ez nagyon fontos, mert 1918 előtt is e román bankok voltak és lesznek a jövőben is a legkomolyabb irredenta fészkek, és ezeket már eleve oly törvényalkotásokkal kell megakadályozni, mint a jelenlegi itten érvényben lévő banktörvény.

Ami az állattenyésztést illeti, karöltve a mezőgazdasággal és az erdőgazdálkodással, ez irányított kell, hogy legyen. Vagyis az egyes vidékeknek megfelelőleg megtiltandó, hogy oda nem való terményeket vagy állatokat produkáljanak. Úgyszintén az erdőgazdálkodásnál meg kell követelni a minden községben felállítandó faiskolát, szóval bele kell szólni az egyének gazdasági elgondolásának a vezetésébe, és azt kormányozni kell.

Az adórendszer, a lehetőségekhez képest csak két adónemből álljon. Az egyik legyen közvetlen föld, ház, hadmentesség stb., a másik pedig legyen közvetett, de ez ne képezze kiróvást és behajtás tárgyát, hanem a bizonyos dolgok fogyasztása által legyen kiróható és hozzászámítandó az illető vásárolt értékehez.

Ami pedig a határ megerősítését illeti, az végrehajtandó, várak és erődítmények felállításával, úgy gondolom, hogy az illető városoknál, ami Románia felé van.

Ami a román petróleum kérdését illeti, tekintve, hogy Románia most is e földi kincs meg nem érdemelt birtokosa, kiveendő az ő felségjoga alól egész petróleum vidék, mert a legközelebbi konfliktusban ezt Románia megint ki fogja használni, és az ellentétes érdekek között mindig Erisz almája kínálgatni fogja hol jobbra, hol balra. Tekintve továbbá, hogy Romániának, ha visszatér 1912-iki határaitra, erre úgy sem lesz olyan nagy szüksége, nagyon helyes volna, ha a Német Birodalom megszállná e területet.

Hátszeg, 1940. augusztus hó 14-én.

1940. szeptember 1-én.

Mindenekelőtt tisztában kell legyünk azzal, hogy a vallásosságot már a gyermekekbe beleneveljük, ezt is így fejezem ki: tűzzel-vassal, mert csak a Jó Istent állandóan kérő és fohászoló nemzetet segít meg az Isten, és csak a vallásosság az, amely visszatart a rossztól, és alapja minden közéleti becsületességnek. Ez minden intézkedésben és minden néven nevezendő hálaadó Isten tiszteletekben kifejezésre kell jusson, mert mindent, ami a közéletben meg kell nyilvánuljon, Isten-tiszteletnek kell megelőznie. Gondolom ezt minden néven nevezendő állami, községi, megyei vagy közintézmények ünnepélyein. Soha ne feledkezzünk meg arról, hogy mindent, amit eddig az Óshaza visszacapott egyedül és kizárólag

Hitlerben és Mussoliniben

munkálkodó ISTENI SZELLEMBEN ÉS ISTENI SZELLEMNEK köszönhetjük, és annak, hogy Fővezérünk és minisztereink az összeomlástól a mai napig Isteni Lélektől vezéreltetve cselekedtek.

Ha itt, Hátszegen, Hunyad-megyének egy déli csücskében lagnának az Urak, tudnák azt, hogy mennyire tisztán látható a Jó Isten kiválasztott férfiainak önzetlen cselekedete.

Tudjuk azt, hogy a második bécsi döntés után, mi, akik még ittmaradtunk, összeszorított szívvel és visszafojtott könnyekkel, de magyar büszkeséggel viselnünk kell a végleges döntésig Brassó, Gyulafehérvár, Torda stb. stb. és a

Tizenhárom Aradi Vértanuk

városának a szép feladatát, amelyet a Jóságos Isten kifürkészhetetlen Szent Akarata így rendelt, hogy mi még ma ne kerülhessünk vissza, de reméljük, hogy a balkáni állapotok rothadt meghonosítása ezt a circa 55 000 négyzet kilométer területű ősi rögöt is vissza fogja juttatni az Édesanyához.

Erről ma meg vagyunk győződve!

Telekyl[!] Pál miniszterelnök úr azon emlékezetes pénteki, éjjeli mondása, amit a [popup title="rádióban hallottam," format="Default click" activate="click" close text="Telekyl Pál miniszterelnök többek között a következő szavakat mondta 1940. augusztus 30. éjszaka, a bécsi döntést követően: „Újra előttünk áll az a feladat, amely egy sok nemzetiséget magába foglaló államnak vezetésével jár. [...] Senki se handabandázzon, senki a nemzet bizalmával és értékeivel vissza ne éljen!"] hogy vissza kell néznünk apáink és nagyapáink bűneire is stb. stb., és nem kell handabandázni, igazolja fenti elgondolásomat, amely már nagyon régen, évekkel ezelőtt feltört belőlem, és kérem az illetékes magyar tényezőket, hogy azokat a mostan visszacsatolt területeken alkalmazzák, nem most, hanem azonnal!, összes magyarságot érdeklő feladatokat meg kell kezdeni csinálni, a legnagyobb titokban és minden nehézségen keresztül is és tűzön-vízen keresztül.

A miniszter urak a napi borzasztó nagy gondjukkal és napi borzasztó nagy tevékenységükkel és húsz éve folyton dolgozó agyukkal, éppen úgy a hivatalnoki karukkal egyetemben, amely valóban kiválóan dolgozott és nagy teljesítményeket hajtott végre, mégis, mivel elenyésző csekély számban voltak nemzetiségek Csonka-Magyarországon, egyrészt ki vannak fáradva, másrészt elfoglaltságuk roppant nagysága miatt nem tudnak gondolni, mint mi, akik itt lakunk, az Új-Honfoglalás szükségyszerűségére és arra, hogy annak azonnali keresztülvételére a nemzetnek, és azok vezetőinek azonnal meg kell tenni titokban minden lépést, és egy percet sem szabad elmulasztani abból, hogy apáink és nagyapáink bűneit helyrehozzuk. Mennyire másként állnánk most, ha az 1894. évi Darányi-féle telepítési akciót Erdélyben, mi magyarok hajtottuk volna végre, és nem a románok, mint ahogy fentebb már leírtam volt. Másrészt nem éltek nemzetiségek között, mint mi, és bár zseniálisak munkakörükben, a problémák égető megoldását nem látják úgy, mint mi.

Ha apáink és nagyapáink többet törődtek volna a magyar faj kivándorlásának megakadályozásával, és kevesebbet handabandáztak volna, akkor még nem kellene küzdeni egy 100 000 négyzet kilométernyi terület visszaszerzéséért, és hol állnánk most?

De ne csüggedjünk, mert egy nemzet csak úgy lesz nagygyá, ha csapások érik, és tud tanulni a szenvedésekből.

Bár a látszat az, hogy Románia jutalomban részesült petróleum forrásaiért a tengelyhatalmaktól Erdély kettészelése miatt, mégis szükségesnek tartom megjegyezni azt még, hogy Romániának minden egyes törvénye, amelyet 20 év alatt hoztak, a magyarság anyagi, szellemi és erkölcsi javai ellen volt hozva, és így ennek megfélemlőleg az újságjai és rádiója nap-nap után szállóigévé akarja tenni azt, hogy a most Magyarországhoz visszacsatolt román tömegek reménykedjenek. Be is állították, a román nem vész el (románul nu piere), tehát nekünk magyaroknak is mindent meg kell tennünk, hogy az általunk jónak látott és fentebb jónak gondolt elhatározásokat megvalósítsuk.

Tekintve, hogy a román állam vallási terrorral is dolgozott, az ősi vallásukat elhagyottakat fel kell hívni, megszállás után azonnal, hogy azonnal térjenek ősi hitükbe vissza!

Nem kell sajnálni semmiféle áldozatot a fenti gondolatok megvalósítására, hogy ne essünk apáink és nagyapáink bűneibe.

Hátszeg, 1940. szeptember elsején, vasárnap.

Dr. Fodor András
ügyvéd
Hátszeg
[aláírás]

[Jelzet: MOL K 184-1940-26-56-997] (Magyar Országos Levéltár - K 184: Földművelésügyi Minisztérium Általános iratok, 26. tétel: Erdélyi földbirtok-politikai ügyek)

Topán József magyarláposi nagybirtokos emlékirata

Emlékirat

hogy az én véleményem szerint és tapasztalataim szerint miként lehetne az elszegényedett magyarságot Erdélyben a közoktatási, gazdasági, ipari és kereskedelmi téren olyan előnyös helyzetbe juttatni, hogy egy második nagy katasztrófa, egy második Trianon elkerülhető legyen örökre.

A régi magyar kormányok az összeomlásig Erdélyt, úgy gazdasági és kulturális, valamint a magyarosítás terén teljesen elhanyagolták, sőt nemhogy magyarosították volna, ellenkezőleg a magyarok románosodtak el az elődeink nemtörődősége miatt. A statisztikai adatok szerint 896-tól 1919-ig 1023 év alatt 278 község románosodott el Erdélyben, és ezzel szemben a magyarság alig 170 községet nyert. De ez csak nagybani községenkénti statisztika, de hogy mit veszített a magyarság ezen idő alatt a kisebb egységekben, elszórtan élő magyarság közül, arról nincsen statisztika, csak az elnévelt harangok, a romemlékek és az elrománosított, kétségtelen magyar eredetű nevek beszélnek róla, mert míg helyes és céltudatos politikával ezen 1023 év alatt minden Erdélyben élő nemzetiségnek el kellett volna sajátítania a magyar nyelvet, ellenkezőleg, a magyarok feledték el anyanyelvüket, és a magyarság nagy kárára beolvadtak a románságba.

Hiszen tagadhatatlan az akkori vezetők nemtörődősége, de emellett a Habsburg politika is alapos munkát végzett, mely állandóan szította a nemzetiségekben a gyűlöletet a magyarok ellen, hogy ez által gyengítve a magyarság ellentálló erejét, biztosítsa még jobban saját uralmát.

A románok a 21 évi megszállás alatt a kulturális és románosítás terén száz százalékkal nagyobb eredményt értek el, mint a magyarok ezer év alatt, mert az állam hivatalos nyelvet mindenkéntől megkivánták, aki románul nem tudott, semmiféle hivatalban szóba sem állottak vele, és így az ifjabb magyar nemzedék 30-40 éves korig mind beszéli a román nyelvet, sőt, a legifjabb magyar nemzedék még kevésbé beszéli a magyar, mint a román nyelvet, mert még a felekezeti magyar iskolákban is a román nyelvet, irodalmat, földrajzot, román történelmet kizárólag román nyelven volt szabad tanítani, és különösen a történelem szándékos és céltudatos elferdítésével és hazug tartalmával annyira megmetyélezték már az elemi iskolából a fogékony fiatal gyermek lelkeket, hogy sokan közülük, különösen az egyszerűbb osztály gyermekei már azt mondták, hogy ők nem is magyarok, hanem románok.

A legcélravezetőbb úton, már az iskolában kezdték el a románosítást úgyannnyira, hogy különösen azokon a helyeken hol nagyobb egységben éltek a magyarok, mint pl. a Székelyföldön, Szatmár, Szilággy, Bihar megyékben úgynevezett kultúrónát létesítettek, ide kiválogatták azokat a tanítókat, akik különös tehetségüknel fogva leginkább alkalmasok voltak a románosítás keresztülvételére, és ezeket jóval magasabb fizetéssel alkalmazták, és eredményes munkájukat még külön is honorál[ta] az állam.

Másik oka a magyarság irtóvadászának Erdélyben a románosításán kívül az, hogy míg a románok, illetve a román köznépp, alacsony műveltségi fokon állván nagyon kevés igényű, a férfi már 18-20 éves korában családot alapít, és nem fél a szaporodástól és a gyermekáldástól, úgy hogy ha egy vasárnapon egy román községen átmegyünk, majd minden ház kapujában 4-8, sőt gyakran még több gyereket is láthatunk.

A magyar nép kulturáltabb és igényesebb lévén, irtózik a több gyermektől és az egyke vagy igen gyakran az egyetlen rendszer dívik közöttük. A kuruzslók és lelketlen orvosok segítségével az anyák a méhmagzatot megsemmisítik. Véleményem szerint a legszigorúbb szankciók alkalmazásával, orvosoknál hivatalvesszéssel kellene büntetni az ilyen. Például hozom fel Magyarápost , ahol ezelőtt 50 évvel 1500-1600 híve volt a református egyháznak, jelenleg pedig már csak 750 híve van, és ezek közül is húsznál több olyan jómódú földműves ismerek, kiknek egy gyerekük sincsen. Ha erélyes intézkedéssel meg nem szüntetjük ezen állapotot, belátható időn belül az erdélyi magyarság el fog tűnni, és beolvad a körülötte élő nemzetiségekbe.

Dr. Kovács István szerint bármennyire is nem a pusztaság dönti el a nemzetek sorsát, a nagyobb szaporulatot felmutató nemzetiségekkel szemben az

államalkotó magyarságot az a veszedelem fenyegeti, mint a népvándorlási beszivárgásoktól sírjába fektetett római birodalmat. Ha a múlt hibáiba esik a mai és a jövőbeli magyarság, és nem törődik a magyarosítással, a magyarság szaporulatával és az elveszett lelkek visszatérítésével, illetve visszamagyarosításával nem 200, hanem 100 év múlva megérjük a nagy tragédiát, mely keserveesebb lesz Trianonnál, mert Trianon után van feltámadás, de ez a tragédia maga a halál, melyből nincs feltámadás.

Elvesztett lelkek alatt értem az elrománosodott magyarokat. Például, a megyei járásban Kisdebreceen községben van Mikó, Kosztafalván Miskolczi, továbbá más községekben élnek „Chendes” vagyis Csendes, „Beches” vagyis Békés, „Cheresi” vagyis Körösi nevű családok, ezek egész bizonyosan magyarok voltak, és még számos ilyen magyar nevű elrománosodott családot tudnék felsorolni.

A kormányzat belső titkai természetesen nem ismerem, és így nem tudhatom, hogy a magyar kormány keze mennyire van megkötve, és gazdasági és kulturális téren mily mértékben korlátozva. Bizonyos azonban az, hogy Erdély egységes terület, annak összes lakossága gazdasági, ipari és kereskedelmi téren annyira egybe van kapcsolva, hogy egymástól el nem választható, és egy második Trianon csak úgy volna kikerülhető, ha Erdély egészen visszacsatoltatik, vagy pedig ha Románia a térképről végleg törölve lesz, mert ellenesetben Magyarország és Románia között a politikai súrlódások, viszályok és ellentétek – amennyire és a román politikusokat ismerem – állandóan napirenden lesznek.

Közoktatás terén véleményem szerint a következő teendők lennének:

1. Minden román községben magyar nyelvű állami kiseddóvó lenne felállítandó a községek által. Itt a fogékony kis gyermekek lelkébe könnyen beoltható a magyarság iránti szeretet a magyar történelem mesészerű előadásával, úgy, hogy a kis gyerekek önként magyarrá válik lelkileg.

2. Minden román községben magyar nyelvű állami iskola volna felállítandó, és ez által elérhető, hogy most felnövő nemzedék már 50 év leforgása után teljesen elsajátítja a magyar nyelvet, és csak azon veszi észre magát, hogy ő tulajdonképp már nem is román, hanem lelkileg is teljesen magyar.

Igaz, hogy ez az államnak sok költségébe kerülne, véleményem szerint ez úgy lenne megoldható, hogy mivel Erdélyben a telekkönyvi viszonyok nagyon rendezetlenek, minden községben el kellene rendelni a tagosítást, és ennek során az óvodák és iskolák számára a község határának nagyságához képest 10-től 40 holdig terjedő jó minőségű területet lehetne kiszakítani, ami keresztül vihető anélkül, hogy a birtokosok érdekein számottevő sérelem essen, és ezen területek jövedelméből egészíteni ki az óvónők és tanítók fizetését, s ezzel az állam tehermentesítve lenne.

Ettől eltekintve az agrárreform folytán Felsőszöcs községben Br. Nikolics Jánosnak 8214 hold birtokát sajtóztották ki. Tudomásom szerint a román állam részére a 4000 hold erdőn kívül megmaradt még körülbelül 2000 hold. Ebből Felsőszöcs, Tökés és Tágfalva községekben létesítendő óvodák és iskolák részére 25-25 holdat lehetne adni.

3. Erdélyben nagyon sok a vegyes házasság a románok és a magyarok között, és tapasztalatom szerint ezen vegyes házasságok majdnem mind a magyarság hátrányára vannak. Pár esetet hozok fel ennek igazolására: Kosztafalva községben ezelőtt körülbelül 80 évvel élt Miskolczi Márton kurta nemes, református vallású, magyar földbirtokos. Ez elvett egy oláh leányt, és most már az utódai mind oláhok, görög keleti vallásúak és még csak magyarul sem tudnak.

Oláhlápos községben Molnár János, szintén református vallású magyar ember vett el román nőt, és ma ő még tud magyarul, de a felesége és gyermekei egy szót sem tudnak.

Felsőszöcs községben Molnár Sándor református vallású magyar szintén román nőt vett feleségül, ő még beszél magyarul, de felesége már nem, és gyermekei is csak alig valamit, és hogy egyik fia tanító lehessen, ő és egész családja áttért a gör. kath. vallásra, és nevüket is „Morariu”-ra románosították.

Rohi községben Balázs András ref. vallású még mai napig is nincs törvényesen áttérve, azonban községében ő a gör. keleti egyház gondnoka, és daczára, hogy a megyei tanács ref. egyháznak pár évvel ezelőtt 1000 leu összeget ajándékozott harang beszerzés céljára, sem ő, sem családja egy szót sem tudnak magyarul. És hány és hány ilyen elvesztett, elrománosodott magyar család van Erdélyben.

Ezen véleményem szerint úgy lehetne segíteni, hogy a román-magyar vegyes házasság csak úgy volna megengedendő, ha a román nemzetiségű házastárs a magyar nemzetiségű házastárs vallására tér át, és a leendő gyermekek is ennek vallását követik. Ezzel még az ilyen házasságoknál nagyon gyakran előforduló nemzetiségi és vallási viszálykodások is ki lennének küszöbölve, a magyarság pedig a magyarosítás szempontjából nagyon sokat nyerene.

A magyarság létszáma a megszállás alatt különösen nagyon csökkent az által is, hogy a románok csak úgy voltak hajlandók hivatali alkalmazást adni, vagy már viselt állásában meghagyni a magyarokat, ha ezek a gör. keleti vallásra térnek át. És szomorú bár, de nagyon sokan tettek ennek eleget, sőt még nevüket is román hangzású névvel cserélték fel. Az ilyen elvesztett lelkek és elrománosodott magyarok megmentésénél a magyar papság is ki kell vegye a részét, mert ő nekik ez a hivatásuk és kötelességük, hogy hivatásuk magaslátán állva minél többet és teljes lelkiismerettel foglalkozzanak a néppel, és teljesítsék nemzeti kötelességüket, éljenek elvállalt hivatásuknak, és ne a politikának és más ne a politikának és más jól jövedelmező állások utáni hajhászásnak.

II.

Gazdasági téren az erdélyi magyarság érdekében véleményem szerint a következő intézkedések volnának teendők:

1. A 22 éves román megszállás alatt a magyar birtokos osztály teljesen leszegényedett, mert a földreform folytán a 100 holdon felüli ingatlanaitak potom áron kisajátították, és ha elvéve maradt is még 100 holdon felüli birtok a magyarok kezén, ezek is a sok utánajárás és egyéb törvénytelen költségek miatt túl vannak terhelve.

Véleményem szerint Erdélyben egy erős, középbirtokos osztály volna létesítendő. Ez akként volna elérhető, hogy mindazon kisajátított területek, melyekért az állam a megállapított vételárat a tulajdonosnak meg nem fizette, a tulajdonosnak volnának visszaadva. Olyan esetben, mikor a jelenlegi bírálókat a kisajátítási árat már az államnak megfizették, a birtokok csak ezen kifizetett vételár visszatérítése ellenében adatnának át eredeti tulajdonosaiknak. Az olyan esetekben pedig, ahol úgy az állam, mint a birtokosok is kifizették a föld eredeti tulajdonosának a kisajátítási vételárat, az eredeti birtokosok közvetlenül a jelenlegi bírálóknak fizetnék vissza az igazolt kisajátítási vételárat. Kivételt volnának természetesen az olyan igényjogosultak, kiknek házhely céljára lett a terület kisajátítva, és arra már házat is építettek, ezek továbbra is birtokban volnának hagyandók. Ez nagy megterhelést nem jelentene az eredeti tulajdonosok számára, mivel, mint említém, a kisajátítási ár nagyon alacsonyban lett majdnem mindenütt megállapítva.

Igy létesülhetne legrövidebb idő alatt Erdélyben egy erős magyar középbirtokos osztály, mert másként aligha csak 50-100 év alatt fog annyira gyarapodni a magyarság, hogy rendre-rendre nagyobb birtokot szerezzen magának, már pedig a közmondás is azt tartja, hogy akié a föld, azé az ország.

2. Erdélyben a megszállás alatt az állatalomány is elkorcsosodott, mivel azok nemestésével senki sem foglalkozott, vagy ha e célra a román gazdasági kamarának a kormány adott is megfélelő összeget, az a vezetőik kezén eltűnt. Nincsenek sem faj anya, sem pedig apaállatok sem szarvasmarha, sem ló, sem pedig sertés. Ezen, véleményem szerint, sürgősen segíteni kellene, és az állam adhatna 20-100 holdas magyar gazdáknak anyaállatokat és a községeknek pedig apaállatokat, természetes kedvezményes áron. Így elérhető volna, hogy pár év alatt az állatalomány feljavulna, és faj állatalományunk lenne.

3. Gabonafélékben sem jobb a helyzetünk. Itt is az állam kellene gondoskodjon, hogy megfelelő árban, nemestett vetőmagvakhoz jussanak a gazdák, mivel az ide termés Erdélyben olyan rossz volt, hogy még a rendes vetőmagzsükségletet sem fedezi, a megyei járásban például tavaszi árpa egyáltalán nem termett.

4. Egyes helyeken Erdélyben a gazdasági napszámok díjai is oly magasak, hogy a gazda nagyon gyakran ráfizet a gazdálkodásra, tekintetbe véve azt is, hogy Erdélyben egyes helyeken oly gyenge minőségű, hogy egy hold föld alig ad 4-6 métermázsza búzát. Ez véleményem szerint úgy lenne elkerülhető, hogy a legalább 100 holdas gazdák vagy pedig a községben létesítendő gazdakörök kedvezményes részletfizetésre állami közbenjárással gazdasági gépeket kapnának, mert gépekkel a művelési költség sokkal kevesebbe kerülne.

III. Ipari és kereskedelmi téren

A kereskedelmi és ipari pályát elődeink még 50-60 évvel ezelőtt is lenézték. A magyarok közül e pályára nagyon kevesen mentek, mert a tönkre ment magyar gentry inkább adta fiát a vármegyéhez vagy a kataszterhez díjoknak, mint iparos vagy kereskedői pályára. Így aztán ezen pályák más nemzetiségűek, különösen a zsidók kezébe kerültek, és a tőke az ő zsebübe vándorolt, és ma is a zsidók rendelkeznek a tőke felett.

Véleményem szerint ezen csak úgy lehet segíteni, ha ifjainkat ezekre a pályákra irányítjuk, állami ösztöndíjakkal stb., kiképzésüket elősegítjük és megkönnyítjük, hogy úgy elméletileg, mint gyakorlatilag teljesen képzett magyar iparos és kereskedőink legyenek. Fontosnak tartom a gyakorlati kiképzést is ebből a célból, az ezen pályára készülő ifjút egy meglévő, ha nem is magyar nemzetiségű nagyobb kereskedő vagy iparoshoz osztanom be, hogy alkalmuk legyen tájékozódni a külföldi kapcsolatokról is, hogy idővel a magyarság kezébe összpontosuljon a tőke, az ipar és kereskedelem. Nagybirtokosaink pedig különösen Erdélyben, intenzívebb formában kellene kivégegyék részüket e téren is a munkából, hogy minél több gyár és iparvállalatot szervezzenek. Példának vehetik e tekintetben a román nagybirtokosokat, mindnek van több gyára is és nagyvállalata, és természetesen ehhez mért jövedelme is.

Az én elgondolásom szerint így volna lehetséges a sokat szenvedett, leszegényedett és megalázott erdélyi magyarságot erkölcsileg és anyagilag is egy szebb és boldogabb jövő felé vezetni, és így volna elhárítható egy sötét és szomorúnak ígérkező keserve jövő.

Tisztelettel:

Topán József [aláírás]
megyeli tanács nagybirtokos

1940. X. 28.

eredeti tisztazat

Az I. sz. pótfélíven szerepelnek a Földművelésügyi Minisztérium X. főosztályának észrevételei:

Az emlékiratban előadottak, s az azokat alátámasztandó adatok megdöbbenőek azért, mert - sajnos - teljesen fedik a valóságot. Nagyon igaza van az emlékirat benyújtójának, hogy tenni kell valamit, mégpedig minél sürgősebben, mert meg kell előzni az esetleg bekövetkező visszaesést, veszedelmeket.

A tennivalók megállapítása nem a tárca, hanem az összkormányzat feladata.

Főosztályunk az erdélyi parasztság anyagi jólétének megalapozását és megerősítését elsőrendű célkitűzésként, minden rendelkezésre bocsátott és bocsátandó eszköz felhasználásával, s minden erre alkalmasnak látszó módozat alkalmazásával, tőle telhetően a legintenzívebben szolgálni kívánja, mégpedig a szakismeretek terjesztése s az öntudat, önérzetre nevelés útján.

A célkitűzéshez képest minél rövidebb idő alatt elegendő számú gazdasági, szakoktatási intézmény létesítését tartja szükségesnek Erdélyben, s ennek elérését, működésbe állítását minden eszközzel szolgálni, elérni törekszik.

Az emlékiratban foglaltak is alátámasztják főosztályunk e törekvéseinek helyességét, szükségességét és sürgősségét.

Az előadottak fontosságára ismételten és legnyomatékosabban utalva, további illetékesség és tárgyalás végett, lássa a VII/A.1. ügyosztály

Budapest, 1941. III. 27.

[aláírás]

kézzel írt belső feljegyzés

[Jelzet: MOL K 184-1940-26-59.597] (Magyar Országos Levéltár - K 184: Földművelésügyi Minisztérium Általános iratok, 26. tétel: Erdélyi földbirtok-politikai ügyek)

Címkék:

[Földművelésügyi Minisztérium](#) ^[2]

[Erdély](#) ^[3]

Kiadás: 6. évfolyam (2006) 4. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/uj_honfoglalas.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/uj_honfoglalas.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/foldmuvelesugyi-miniszterium>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/erdely>